

УДК 37.015.31:27-47

*Ігор Дрогобицький,
Світлана Сміх
(м. Івано-Франківськ)*

ВИХОВАННЯ НА ЦІННОСТЯХ В КОНТЕКСТІ ПРИСУТНОСТІ КУРСІВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У матеріалі окреслено підвалини присутності курсів духовно-морального спрямування, зокрема «Основи християнської етики» у сучасному освітньому процесі на базі закладів загальної середньої освіти. Представлено визначальні документи, що регламентують нормативно-правову та програмно-методичну основу для реалізації навчального процесу у рамках згаданих предметів. На основі досвіду початку 2021–2022 н. р. здійснено узагальнений аналіз викликів, які постали перед впровадженням відповідних курсів у освітній процес. Означено в загальному бачення способів подолання негативних тенденцій.

***Ключові слова:** курси духовно-морального спрямування, Нова українська школа, педагогіка партнерства, християнство, цінності.*

Опертя на цінності постулюється як один із визначальних аспектів розвитку сучасної вітчизняної освітньої сфери. У документах програмового характеру стверджується, зокрема, що в процесі розбудови «Нової української школи» (НУШ) «виховний процес (...) орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей)» [2]. У контексті передбаченої аксіологічної системи підкреслюється також значення цінностей, які формують духовні підвалини національної самоідентифікації молоді.

У рамках означеної теми відзначимо, що актуалізація ціннісно-зорієнтованого підходу в освіті означена окремими документами, що регламентують взаємодію держави та релігійних інституцій. Так, зокрема, констатується, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства (...) формування цінностей і необхідних для успішної реалізації компетентностей» [5].

Доречним є підкреслити значення християнства у процесі утвердження згаданих вище ціннісних систем загальнолюдського та національного вимірів. У документах констатується, зокрема, що «історичний і культурний розвиток

українського народу протягом останнього тисячоліття пов'язаний з ідеями християнства», а «соціальні, політичні, культурні особливості українського суспільства значною мірою визначені християнським світоглядом» [3].

Означені висновки є підставою для спільного для МОН України та Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) напряму співпраці, яким передбачалося втілювати «практичні заходи, спрямовані на поетапне впровадження знань з християнської етики в державних загальноосвітніх навчальних закладах» [5]. При цьому кінцева мета полягала у поширенні серед підростаючого покоління «знань з християнської етики, які не супроводжуватимуться релігійними обрядами, є ознайомлення учнівства з основами християнського світогляду, морально-етичними засадами та головними елементами української християнської традиції, що сприятиме розширенню релігієзнавчої освіти школярів, формуванню засад моральності та духовності, об'єднанню зусиль держави і церкви у вихованні молоді» [5].

Підкреслимо, що окреслені думки збігаються із підходом, представленим у Концепції НУШ, де стверджується, що «виховання не буде зведено лише до окремих «занять із моралі»; натомість «виховання сильних рис характеру та чеснот здійснюватиметься через наскрізний досвід» [2].

Вважаємо, що заняття з курсу «Основи християнської етики», як також і з інших курсів духовно-морального характеру мають необхідну методологічну базу для втілення окреслених завдань. При чому у супровідній документації програмно-методичного характеру чітко наголошується на тому, що зміст згаданих курсів не передбачає катехизацію, нав'язування учителем власних поглядів у ставленні до тих чи інших церков чи релігійних організацій, примус дітей до участі в духовно-релігійних практиках під час уроків, відвідування релігійних богослужінь тощо.

Варто відзначити також значення нагромадженого досвіду викладання означених вище курсів, а зокрема «Основи християнської етики». Цей фактор неодноразово підкреслювався, зокрема під час виступів, учасниками міжрегіонального on-line форуму «Виховання на християнських цінностях

майбутнього покоління України», який відбувся 4 червня 2021 р. на базі Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у рамках марафону «Від 30-річчя Незалежності України до 30-річчя викладання «Основ християнської етики».

Проте, як виявилось, окреслені вище підвалини для присутності курсів духовно-морального спрямування в освітньому процесі не є вистачальними. Проблема збереження означених предметів серед шкільних навчальних дисциплін дуже гостро проявилася у період останньої декади серпня – першої половини вересня 2021 р. Причиною стало те, що адміністрація багатьох шкіл відмовлялася вносити курси духовно-морального характеру в робочий план закладів. Така позиція мотивувалася відсутністю відповідних навчальних програм із грифом МОН України.

На жаль, не зважаючи на неодноразові звернення як зі сторони педагогів, так і з боку представників батьківської громади та окремих релігійних організацій, позиція МОН в справі одержання грифу відповідними навчальними програмами характеризувалася пасивністю. Відзначимо, зокрема, що на початок 2021–2022 н. р. модельна програма авторського колективу під керівництвом В. Жуковського «Основи християнської етики 5–6 кл.» схвалена Інститутом модернізації змісту освіти для використання у навчальному процесі (протокол № 2 засідання експертної комісії з етики та предметів духовно-морального спрямування від 27 квітня 2021 р.) подана авторами до Міністерства освіти і науки для отримання грифу й перебуває у цьому статусі до сьогодні.

Водночас, порядок грифування літератури та програм навчального характеру, затверджений наказом МОН від 20 липня 2020 р. № 931, передбачає надання грифів лише модельним навчальним програмам. Відтак навчальні програми із курсів за вибором та факультативів можуть реалізовуватися без наявності грифу на підставі рішення педагогічної ради закладу освіти.

Необхідним видається підкреслити факт того, що у рамках впровадження НУШ йдеться про можливість для навчальних закладів загальної середньої освіти визначатися із особливостями власної траєкторії навчально-виховного

процесу. Проте, доводилося констатувати, що далеко не завжди керівництво шкіл було готове діяти із використанням можливостей, які окреслювалися такою концептуальною засадою НУШ як автономія навчального закладу. Зрештою згідно із пп. 3 ст. 38 Закону України «Про повну загальну середню освіту» організація освітнього процесу та діяльності закладу загальної середньої освіти належать до повноважень його керівника [1]. З метою впливу на ситуацію, що склалася на початку згаданого навчального року для керівників шкіл області було створено відповідні документи роз'яснювального характеру [4].

У справі присутності курсів духовно-морального спрямування в освітньому процесі слід окремо наголосити на необхідності формування активної позиції представників батьківського колективу щодо позитивного вирішення цього питання. На жаль, дуже часто їхня роль зводиться до написання заяв із погодженням на відвідування дитиною відповідних занять. Натомість важливим є налагодження системної співдії учителя та батьківського колективу у рамках педагогіки партнерства з метою збереження у навчально-виховному процесі християнських цінностей.

Таким чином, відзначимо, що присутність курсів духовно-морального характеру, а, зокрема, курсу «Основи християнської етики» в сучасному освітньому процесі на базі закладів загальної середньої освіти обумовлюється визначальним впливом християнства на формування національного менталітету та самоусвідомлення. Не менш важливою у цьому контексті є необхідність постулювання в учнівському середовищі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, постання яких, зокрема у європейському цивілізаційному вимірі, відбувалося під впливом християнських віровчення та традиції. Безпосередня ж реалізація окресленого завдання передбачає активну позицію як викладачів відповідного профілю так і громадськості, передусім в особі батьківського колективу, у справі удосконалення нормативно-правового та програмно-методичного забезпечення викладання відповідних курсів, зокрема через вплив на позицію профільних державних інституцій. Вважаємо, що об'єднання зусиль громадськості та релігійних інституцій, зокрема традиційних для вітчизняного

релігійного простору церков здатні забезпечити стали присутність курсів духовно-морального спрямування, а зокрема «Основ християнської етики» у сучасному вітчизняному освітньому просторі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Дата звернення: 01 листопада 2021 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

2. Концепція Нової української школи. Дата звернення: 30 жовтня 2021 р. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Меморандум «Про співпрацю Міністерства освіти і науки України, Державного комітету України у справах релігій та Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій» (18 квітня 2000 р.). Дата звернення: 01 листопада 2021 р. <https://vrciro.org.ua/ua/statements/memorandum-pro-spivpracyu-mon-derzhkomreligiy-ta-vrciro>

4. Методичні рекомендації щодо викладання предметів духовно-морального спрямування у закладах освіти області (1 вересня 2021 р.). Дата звернення: 01 листопада 2021 р. <https://www.ipro.if.ua/predmety/vrobota/media/files/>

5. Угода про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій (м. Київ, 21 серпня 2021 р.). Дата звернення: 30 жовтня 2021 р. http://news.ugcc.ua/articles/ugoda_pro_sp%D1%96vpratsyu_m%D1%96zh_m%D1%96n%D1%96sterstvom_osv%D1%96ti_%D1%96_nauki_ukraini_ta_vseukrainskoy_u_radoyu_tserkov_%D1%96_rel%D1%96g%D1%96ynih_organ%D1%96zats%D1%96y_94174.html.

УДК 687.016:7.046.3

*Роман Сітарчук,
Аліна Аленіна
(м. Полтава)*

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНОЇ СИМВОЛІКИ НА СУЧАСНУ МОДУ

У статті автори аналізують впливи сакральних релігійних систем на тенденції сучасної моди. Розкриваються особливості знаково-символічного ряду в християнстві, ісламі, буддизмі та окремих національних релігіях. Автори відстежують зв'язок між окремими конструктами сучасної моди і релігійним символічним навантаженням, яке їм відповідає. На основі аналізу праць дослідників у роботі визначаються еволюційні тенденції у системі зв'язків релігійної символіки і моди.

Ключові слова: *знакова система, масова культура, масова свідомість, мистецтво, мода, національні релігії, релігія, релігійні традиції, релігійна свідомість, релігійна семантика, сакралізація, світові релігії, семіотика культур, символ, художні стилі.*